KOMMUNEDELPLAN 2019-2030

Miljø og klima

KOMITEENS FORORD

Verden er i endring og aldri har det vært vanskeligere å lage planer for framtiden. Store og gjennomgripende teknologiske endringer forandrer hverdagen vår hjemme, på skole og på jobb. Klimautfordringer, tap av naturmangfold og politiske spenninger internasjonalt kan virke fjernt, samtidig som verden stadig kommer nærmere. Kloden har en felles arbeidsplan i form av FNs bærekraftsmål. Internasjonale avtaler setter også mål for utslippsreduksjoner. I tråd med disse har Hamar kommune som målsetting å redusere sine utslipp og sitt klimafotavtrykk med 40 % innen 2030. Dersom alle bidrar i den store dugnaden kan vi sammen nå bærekraftsmålene og redusere utslippene.

I Kommunedelplan for miljø og klima setter Hamar seg ambisiøse mål for framtiden. Kommunen er helt avhengig av samarbeid med innbyggere, næringsliv, frivillige og andre aktører for å nå disse målene. Hamar kommune var en av de første kommunene i landet som utarbeidet klimabudsjett. Dette er et viktig styringsverktøy og skal bidra til systematisk jobbing med reduksjon av klimagassutslipp.

Det er satset på bred medvirkning i planprosessen. Både voksne innbyggere, barn og unge og næringsliv har bidratt. Via medvirkningsprosesser etterlyser innbyggerne trygge skoleveier, bedre tilrettelegging for sykkel og bedre kollektivtilbud. Andre tema de er opptatt av er sirkulærøkonomi, gjenbruk, mindre matsvinn og delingsløsninger. Samlet peker innspillene på behov for informasjon og kampanjer, tilrettelegging og samarbeidsprosjekter. Innbyggerinnspillene representerer en samling av gode ideer til hva informasjonskampanjer og konkrete prosjekter kan handle om.

Miljø- og klimaplanen viser hvordan vi ønsker at Hamars bærekraftige framtid skal være. Den setter mål for kommunen innen miljø og klima og inviterer lokalsamfunnet til å bidra.

Jane Meyer	Tom Sagen
Komitéleder	Saksordfører

28. mai 2019

INNHOLD

KOMITEENS FORORD 3

INNHOLD 4

INNLEDNING 5

NASJONALE, REGIONALE OG KOMMUNALE RAMMEBETINGELSER 6

I 2030 HAR HAMAR ENGASJERTE INNBYGGERE SOM LEVER MILJØVENNLIG 7

I 2030 TAR ALLE SAMFUNNSAKTØRER I HAMAR MILJØ- OG KLIMAVENNLIGE VALG 9

I 2030 ER HAMAR ET KLIMATILPASSET OG TRYGT LOKALSAMFUNN 11

I 2030 HAR HAMAR ET RIKT NATUR- OG KULTURLANDSKAP 13

I 2030 HAR HAMAR ET GODT LIVSMILJØ 15

Forsidefoto: Ferskvann

INNLEDNING

Klimautfordringen er en av vår tids største utfordringer. Det er klart kommunisert fra regjeringen at samfunnet må omstilles slik at vekst og utvikling skjer innen naturens tålegrenser. Dette er også tydelig i FNs bærekraftsmål, som har mål for blant annet rent vann, ren energi, bærekraftige byer og samfunn, ansvarlig forbruk og produksjon, stopp i klimaendringer, liv i vann og liv på land. Hamar har tydelige ambisjoner for bærekraft og reduksjon av klimagassutslipp i sin kommuneplan.

Hverdagen i Norges kommuner handler i stor grad om å håndtere dilemmaer. Alle ønsker vekst og positiv befolkningsutvikling, men utvikling og bygging går ofte på bekostning av andre verdier. Arealer er en begrenset ressurs som skal fylle mange behov – alt fra veier og bebyggelse til jordbruksområder og rekreasjon. Når vi bruker arealer til noe annet enn de har vært brukt til før, kan det ha konsekvenser for blant annet naturmangfold og utslipp av klimagasser. En utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstille sine behov, er et viktig utgangspunkt for framtidig utvikling av Hamar.

Formålet med Kommunedelplan for miljø og klima 2019-2030 er at Hamar kommune sammen med innbyggerne og andre samarbeidspartnere, skal bidra til å redusere utslippene av klimagasser og nå de globale bærekraftsmålene. Miljø- og klimapolitikken favner bredt og omfatter mange tema. Med utgangspunkt i prioriterte hovedutfordringer for Hamarsamfunnet har komiteen kommet fram til mål og tiltak for en ønsket utvikling.

Kommunedelplan for miljø og klima uttrykker noen klare ambisjoner innen transport. I tillegg skal Hamar kommune oppdatere gjeldende veg- og transportplan (jf. Kommunal planstrategi 2016-2019). Dette blir et viktig planarbeid for å få fram gode løsninger for et framtidsrettet transport- og mobiltetssystem, bilfrie områder og lignende.

En ny interkommunal avfallsplan er også under utarbeidelse. Denne skal omhandle løsningene for håndtering av husholdningsavfall. Hamar kommune arbeider med å revidere Kommunedelplan for sentrum. Også dette planarbeidet tar utgangspunkt i utfordringer innen transport og mobilitet i et bærekraftperspektiv. I pågående arbeid med ny Kulturplan omhandles fysisk aktivitet, rekreasjon og friluftsliv.

Kommunedelplan for miljø og klima har fem hovedmål med tilhørende delmål og beskrivelse av hvordan målene skal realiseres. Et viktig og omfattende tiltak er oppfølging av kommunens klimabudsjett og årlige revisjoner av dette. Klimabudsjettet vil være en viktig del av planens handlingsdel, og implementeringen av tiltakene skal bidra til at målet for utslippsreduksjon realiseres. Endelig prioritering og beslutning om iverksetting av tiltak skjer i handlings- og økonomiplan og årsbudsjett. Dette gjelder også for miljøtiltakene slik de er beskrevet i planen. Årlig rapportering på alle tiltak i klimabudsjettet skal sikre oppfølging av planen. Miljø- og klimaarbeidet skal også beskrives i årsmeldingen.

NASJONALE, REGIONALE OG KOMMUNALE RAMMEBETINGELSER

Kommunen følger en rekke lover, forskrifter og planer som er styrende for arbeidet med Kommunedelplanen for klima og miljø. De overordnede føringene skal sikre oppfølging av nasjonalt fastsatte klimamål så vel som ivaretakelse av et levelig miljø og mangfoldig natur for fremtidige generasjoner (§ 112 i grunnloven).

De mest sentrale lovene i natur- og miljøforvaltningen som sammen gir retning for bærekraftig arealbruk og naturvern, er naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven og jordloven. I følge forurensningsloven har kommunen som forurensningsmyndighet plikt å verne det ytre miljøet mot forurensning og fremme bedre avfallshåndtering. Gjennomføring av Norges klimamål som ledd i omstilling til et lavutslippssamfunn er fastslått i klimaloven fra 2018. Målet for 2030 er å redusere utslipp av klimagasser med minst 40 % fra referanseåret 1990. I 2050 skal Norge bli et lavutslippssamfunn. Loven skal fremme åpenhet og offentlig debatt om status, retning og framdrift i dette arbeidet.

I 2018 ble det også vedtatt nye statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning som skal sørge for at kommunene, fylkeskommunene og staten prioriterer arbeidet med å redusere klimagassutslipp. I følge planretningslinjer bør det også legges vekt på gode helhetlige løsninger som ivaretar økosystemer og arealbruk med betydning for klimatilpasning. I 2016 trådte forskrift om fremmede organismer i kraft. Forskriften skal regulere innførsel og spredning av fremmede arter til nye områder og dermed sørge for bevaring av stedegne arter.

Det er flere regionale planer som legger føringer for arbeid med miljø og klima i Hamar. Energi- og klimaplanen for Hedmark ble revidert i 2016 og regional planstrategi gjelder for årene 2016 - 2020. I tillegg er det vedtatt regionale vannforvaltningsplaner med tiltaksprogram. Andre viktige regionale dokumenter er Klimaprofil Hedmark og Bioøkonomistrategien for Innlandet.

Ny Kommuneplan for Hamar ble vedtatt i mai 2018. Kommuneplanens samfunnsdel har fem hovedmål, der et av dem er: «*I 2030 er Hamar en bærekraftig kommune, hvor det er lett å leve miljøvennlig».*

I Kommuneplanens samfunnsdel er det også satt tydelige delmål for klima- og miljøarbeidet fram mot 2030:

- *«Hamar skal ha engasjerte innbyggere med kunnskap om hvordan vi skal ta vare på naturen, og ønske om å delta i det grønne skiftet.*
- *Hamar sentrum skal være en 5-minutters by, hvor store deler av befolkningen kan sykle og gå til de stedene de har behov for å oppholde seg til hverdags.*
- *I 2030 skal vi ha en plan som tar sikte på å ha et nullutslippssamfunn i 2050.*
- *Kommunedelplan for miljø og klima og klimabudsjettet skal ha iverksatt tiltak, slik at vi innen 2030 når målene om 40 % kutt i klimagassutslipp, sammenlignet med 2015. Dette gjelder særlig utslipp fra bygg, transport og avfall, og utslipp knyttet til innkjøp av varer og tjenester»*

Langsiktig arealstrategi i Kommuneplanens samfunnsdel har også en rekke punkt som gir føringer for Kommunedelplan for miljø og klima.

I Planstrategi for Hamar kommune 2016 - 2019 står det at i alle planer i Hamar kommune skal følgende tema være gjennomgående: Grønt skifte, folkehelse, mangfold og integrering.

Foto: Johnny Syversen, LOOP

I 2030 HAR HAMAR ENGASJERTE INNBYGGERE SOM LEVER MILJØVENNLIG

Forbruket i dagens samfunn er ikke bærekraftig og krever omstilling i en mer miljø- og klimavennlig retning. Å få ned forbruket til et bærekraftig nivå og å få til en sirkulær økonomi er en kjempeutfordring som må løses i samarbeid med mange aktører. Innbyggerne er en viktig bidragsyter.

Hvor er vi i dag?

Med dagens forbruksmønster og levevaner vil det være umulig å nå målsettingen om 40% reduksjon av klimagassutslipp i Hamar. En «Hamarsing» slipper i gjennomsnitt ut ca 9,2 tonn CO_2-ekvivalenter (CO_2e) i året, mens et bærekraftig framtidig utslipp er beregnet å ligge mellom 1 og 2 tonn CO_2e. De største kildene til «Hamarsingens» klimagassutslipp er transport og reise. Bolig, energi, mat og drikke forårsaker også betydelige utslipp.

I dag blir 60 % av husholdningsavfallet i Hamar gjenvunnet, mens restavfall og treverk blir til energi ved forbrenning. En ny kretsløpspark på Gålåsholmen er under bygging og vil bidra til mer gjenbruk.

Hamar har et godt utgangspunkt for å få ned utslippene fra transport ved at nesten 90 % av innbyggerne bor i tettsteder. I prosjektet «Sykkelbyen Hamar» jobbes det med bedre tilrettelegging for syklende. Det er bygget flere sykkelveger, bedre overganger og jobbet med ulike tiltak for å gjøre det enklere og mer

motiverende å sykle. Det er likevel mye arbeid som gjenstår – ikke minst i å lage sammenhengende og trygge løsninger i sentrum.

Hamar har gratis parkering for el-biler og gode lademuligheter. «Stolpejakt», skilt med lengdeangivelse til ulike steder og tilgjengelige arealer med løkker, lekeplasser og skøytebaner er tiltak for å øke bruken av nærområdene og motivere til fysisk aktivitet.

I planarbeidet har det vært arrangert ulike medvirkningstiltak. Det har gitt verdifulle forslag og ideer til hva innbyggerne kan bidra med for å redusere Hamars klimafotavtrykk. Innbyggerne viser stor vilje til å bidra, men uttrykker også behov for kunnskap om hvordan.

Hvor vil vi?

Det skal være lett å leve miljøvennlig i Hamar. I tillegg til å mobilisere innbyggerne til å ta klimavennlige valg, skal kommunen og andre samfunnsaktører bidra til at innbyggerne tilbys varer og tjenester basert på ansvarlig produksjon og forbruk.

Gjennom kommunens informasjonsformidling og holdningsskapende arbeid skal det bli lettere for innbyggerne å ta miljø- og klimavennlige valg i sin hverdag. Dette kan dreie seg om å spare strøm, redusere matavfall, bedre løsninger for oppvarming av bolig, mindre bruk av plast eller mer klimavennlige transportformer. Bedre tilrettelegging og samarbeid mellom offentlige og private aktører skal bidra til at gange, sykkel og kollektivtrafikk skal være det foretrukne valget for de aller fleste innbyggerne i Hamar. Det innebærer at arealer som har vært forbeholdt bil, må vike for sykkel og kollektivtransport. Delingsløsninger skal redusere behovet for å eie egen bil, andre transportmidler og utstyr.

Hamar kommune skal samarbeide med innbyggere og samfunnsaktører for å få til en mer sirkulær økonomi. Mengde husholdningsavfall skal reduseres og en større andel skal gjenbrukes og gjenvinnes. Utvikling av teknologi, digitalisering og gjennomføring av Smart Hamar-prosjekter skal bidra til mer brukervennlige løsninger for innbyggerne innen håndtering av avfall, delingsløsninger og transport. Boligene i kommunen skal varmes opp av fornybare energikilder. Det skal benyttes mer miljøvennlige bygningsmaterialer i byggeprosjekter og rehabiliteringsprosjekter.

Hvor er vi i 2030?

- Engasjerte innbyggere med en levemåte som gir mindre avfall, mindre matsvinn og større grad av gjenbruk og gjenvinning.
- Innbyggerne foretrekker å sykle, gå og bruke kollektive løsninger framfor privatbil.
- Boområdene har god kvalitet og muligheter for fysisk aktivitet og lek på løkker, lekeplasser og aktivitet i nærturterreng.
- Hamar har gode og brukervennlige løsninger for delingsøkonomi, håndtering av husholdningsavfall og valg av transportløsninger.

Hvordan kommer vi dit?

- Hamar kommune skal tilby veiledning om klimavennlige valg og være en pådriver gjennom innbyggerkampanjer. Informasjon skal gis på flere språk.
- Kommunens tjenester skal bidra til holdningsskapende arbeid. Det skal tilrettelegges spesielt for dette i tjenester for barn og unge.
- Arealplanleggingen bidrar til å redusere behovet for transport, effektiv utnyttelse av infrastruktur og kvalitet i boområdene.
- Hamar kommune skal i samarbeid med Statens vegvesen, Innlandet fylkeskommune og aktuelle kollektivselskap legge til rette for at flere går, sykler og bruker kollektive løsninger.
- Samarbeid mellom Hamar kommune, frivilligheten og andre interessenter skal bidra til etablering av verksteder for å reparere klær og utstyr, arrangering av byttedager, etablering av utlånsordninger, mer samkjøring og mindre matsvinn.
- Smart Hamar skal bidra til gjennomføring av prosjekter som gjør det enklere for Hamar-innbyggere å leve miljøvennlig.

By- og tettstedsutvikling skal bidra til mindre bilavhengighet og lokal nærhet til skole, barnehage, fritidsaktiviteter, rekreasjonsområder og dagligvarehandel.

HOVEDMÅL 2

Foto: Getty images

I 2030 TAR ALLE SAMFUNNSAKTØRER I HAMAR MILJØ- OG KLIMAVENNLIGE VALG

Statlige planretningslinjer sier følgende: «*Kommunene, fylkeskommunene og staten skal gjennom planlegging og øvrig myndighets- og virksomhetsutøvelse stimulere til, og bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samt økt miljøvennlig energiomlegging.*»

Hvor er vi i dag?

Den største kilden til direkte utslipp av klimagasser i Hamar er transport. Utslippene fra gjennomgangstrafikk og store veiprosjekter er det vanskelig for Hamar alene å påvirke. Trafikktellinger i Hamar sentrum viser imidlertid også økning i trafikken på innfartsveiene. Tall fra Hedmark trafikk viser at antall passasjerer på bybussene er mer enn fordoblet siden 2011.

Hamars største punktutslipp er Trehørningen forbrenningsanlegg. Anlegget forbrenner søppel for en stor region og bidrar til oppvarming av mange bygg i Hamar via fjernvarmenettet. Med lokal beliggenhet begrenser Trehørningen utslipp til transport av avfall og til oppvarming av bygg.

Hamar har to avfallsdeponier med anlegg for å samle opp biogass. Anleggene skal skiftes for å sikre en bedre utnyttelse av biogassen. Matavfall og slam utnyttes også til produksjon av biogass og alle Sirkulas biler for innsamling av husholdningsavfall kjører på biogass. Hias jobber også bevisst for å utnytte de ressursene

som ligger i avfall/avløp og bruke renseteknologier som fører til lavere utslipp.

Bygge- og anleggsbransjen har et betydelig klimafotavtrykk. I planarbeidet ble bransjen invitert til dialog om hvordan klimafotavtrykket fra utbyggingsprosjekter kan reduseres. For kommuneorganisasjonen utgjør bygg- og anleggsvirksomhet den største kilden til klimagassutslipp, med innkjøp av varer og tjenester på andre plass.

Landbruket jobber kontinuerlig med tiltak for å redusere utslipp av klimagasser og for å øke CO_2-binding i skog. Hamar har sterke kompetansemiljøer innen bioøkonomi, husdyravl og bioteknologi.

Hvor vil vi?

Det er et mål at alle samfunnsaktører skal være bevisst sitt samfunnsansvar og ta miljø- og klimavennlige valg. For kommune-organisasjonen skal klimaregnskap og klimabudsjett sikre god styring og virksomme tiltak. Hamar kommune ønsker å samarbeide med privat næringsliv og offentlige aktører slik at kommunen er godt tilrettelagt for andre transportmidler enn privatbil. Hamar skal ha bilfrie soner i 2030. For å komme dit må det gjennomføres kontroversielle tiltak som begrensede parkeringsmuligheter.

Kommunen vil bidra til å redusere klimafotavtrykket fra bygge- og anleggs-bransjen gjennom planbestemmelser, tidlig dialog i plan- og byggesaker og gode samarbeidsarenaer mellom kommune og utbyggere. Klimavennlige materialvalg, fornybare energikilder, energieffektive bygg, tilrettelegging for delingsløsninger og fossilfrie anleggsplasser er noen av elementene i dette.

Landbruket skal bidra til å redusere sine klimagassutslipp ved blant annet å optimalisere gjødselforbruket, ta i bruk fornybare energikilder i landbruksbygg, øke andelen fornybart drivstoff til landbruksmaskiner og øke skogproduksjon og bruk av trevirke.

Hamar kommune ønsker samarbeid med idrettslag og andre frivillige organisasjoner for å redusere klimagassutslipp. Kommunen vil utfordre idrettslagene til å være pådriver for blant annet samkjøring til aktivitet og kildesortering på arrangement.

Hvor er vi i 2030?

- Alle samfunnsaktører (private, frivillige og offentlige) tar samfunnsansvar og bidrar i det grønne skiftet.
- Hamar kommune bidrar gjennom plan- og byggesaksbehandlingen til å begrense utslipp av klimagasser, og stimulerer til bærekraftige valg.
- Hamar har bilfrie soner med gode løsninger for innfartsparkering i sentrum og fossilfri transport.
- Hamar kommune går foran som et godt eksempel ved å begrense sine utslipp og sitt forbruk og ved å stille strenge krav til sine samarbeidspartnere.
- Hamar har gjennomført sine første tjenestebyggeprosjekt med nullutslipp og redusert energiforbruket i kommunale bygg med 30 %.
- Landbruket har redusert sine klimagassutslipp og økt skogproduksjonen.

Hvordan kommer vi dit?

- Hamar kommune skal utarbeide klimabudsjett som revideres årlig.
- Fra 2019 skal Hias og Sirkula inkluderes i kommunes klimaregnskap.
- Hamar kommune skal øke sin kompetanse innen klima for å drive veiledning, være pådriver og utvikle samarbeidsarenaer blant annet innen plan- og byggesaksbehandling.
- Hamar kommune skal i samarbeid med andre aktører igangsette prosjekter som reduserer utslippene. Dette kan være elbysykler eller utlånsordninger.
- Ved revisjon av veg- og transportplanen skal Hamar kommune utvikle en samlet plan som sikrer fleksible og fossilfrie løsninger.
- Kommunen ønsker å forsterke samarbeidet med aktuelle kollektivselskap for å sikre et bærekraftig kollektivtilbud i hele kommunen.
- Landbrukskontoret tilbyr god veiledning for å bidra til reduserte klimagassutslipp og økt skogproduksjon.

Kommunen skal ha et høyt ambisjonsnivå og jobbe systematisk for å redusere sitt klimafotavtrykk. Dette gjelder spesielt innen innkjøp og i investering og drift av bygg og infrastruktur. Alle byggeprosjekt skal levere klimaregnskap. Hamar kommune har ambisjon om å være Norges beste kommune på å utnytte energi fra sola i sine bygg.

HOVEDMÅL 3

Foto: Ferskvann

I 2030 ER HAMAR ET KLIMATILPASSET OG TRYGT LOKALSAMFUNN

Middeltemperaturen i verden har økt med omtrent 1℃ siden førindustriell tid. I Arktis har temperaturen økt dobbelt så raskt som det globale gjennomsnittet. Det er særlig høyere gjennomsnittstemperaturer, endrede nedbørsmønstre og mer ekstremvær som er de viktigste klimautfordringene. Hvor store klimaendringene vil bli, avhenger av hvor mye vi klarer å redusere utslippene.

Hvor er vi i dag?

Klimaet i Norge har endret seg betydelig det siste århundret og vil, som i verden for øvrig, endre seg framover. Gjennom historien har Hamar vært lite utsatt for ekstremvær, og kommunen er lite rasutsatt. Det har vært mange flommer i Mjøsa, men Hamar har tilpasset seg disse og konsekvensene kan begrenses gjennom reguleringen av innsjøen. Det har også vært noen flommer i elvene i kommunen.

Det er forventet at vann blir en større utfordring framover. Det kommer til å regne mer og med større intensitet. Dette har vi allerede erfaringer med. Intense nedbørsmengder i 2014 skapte mange kjelleroversvømmelser i boligstrøk, mens det i 2016 førte til mange stengte veier i Vang. Et varmere og våtere klima vil gi utfordringer for infrastruktur, landbruk og økosystemer. I Hamar er det allerede utbedret en del grøfter og bekkeløp, lagt ned større stikkrenner og det jobbes godt med tiltak i landbruket.

Over to tredjedeler av Hamar kommunes befolkning bor innenfor et sentrumsområde som er ca 12 km^2 stort. Sentrumsområdet er omgitt av vann på flere kanter i tillegg til å ha en stor andel tette flater. Sammenhengende grønne områder, trygge flomveier og lokal overvannshåndtering vil være avgjørende for å sikre sentrumsområdene. Planbestemmelser for lokal overvannshåndtering og sikring av flomveier er på plass i Kommuneplanen. Områdene langs nedre deler av Flagstadelva er flomutsatt. Her er det bygget flomvoller og det kreves sikringstiltak ved oppføring av nye bygninger på Trehørningen.

Hvor vil vi?

Innbyggere, næringsliv og andre virksomheter skal oppleve at Hamar er et klimatilpasset og trygt lokalsamfunn. All planlegging skal ta høyde for et endret klima, sikre lokalsamfunnene og bidra til trygg matproduksjon. Samfunnssikkerhet og beredskap er en viktig del av dette. Kommunen må forebygge slik at flom og styrtregn ikke skader infrastruktur, boliger og landbruksarealer. Hamarsamfunnet må også forberede seg på mulige indirekte konsekvenser av lokale og globale klimaendringer – lavere matsikkerhet, mer ustabil verdensøkonomi og flere flyktninger.

Framover ønsker vi å etablere gode overvannstiltak hvor overvannet brukes som ressurs og som et viktig element i de grønne områdene. Vi skal lage gode og sammenhengende grønne og blå strukturer som sikrer flomveier, lokal overvannshåndtering, naturmangfold og gode rekreasjonsområder. I utbyggings- og fortettingsprosjekter skal det alltid vurderes om bekker i rør kan åpnes.

Bygg og infrastruktur skal vedlikeholdes slik at råteskader, flomskader og lignende forebygges. Tilskuddsordningene skal blant annet bidra til mindre erosjon og arealavrenning, godt drenerte landbruksarealer og bredere kantsoner mot vassdrag. Flere bedrifter i Hamarområdet jobber med foredling av plantemateriale for å sikre planter som tåler variasjon i klima og som har god motstand mot plantesykdommer.

Hvor er vi i 2030?

- Overflatevann håndteres lokalt og utnyttes som ressurs.
- Planlegging og drift sikrer trygge flomveger og overvannsløsninger. Solid kompetanse i kommuneorganisasjonen, og godt samarbeid med utbyggere og andre samfunnsaktører, bidrar til dette.
- Landbruket er mer klimatilpasset og bidrar til en trygg og lokal matproduksjon blant annet ved å forebygge erosjon, arealavrenning og avlingsskader.
- Kommunen, i samarbeid med andre samfunnsaktører, bevarer naturmangfoldet også i et endret klima.

Hvordan kommer vi dit?

- Utarbeide flom- og overvannsplan (fagplan) som viser flomveier og mulige bekkeåpningsprosjekter, kartlegger infiltrasjonsevne og sikrer drift av overvannssystemer.
- Kommunen skal samarbeide tett med andre samfunnsaktører om samfunnssikkerhet og beredskap i et endret klima.
- Plan- og byggesaksbehandlingen skal bidra til at det velges robuste materialer og løsninger i bygg og infrastruktur.
- Landbrukskontoret skal tilby god veiledning til gårdbrukerne og være en pådriver for at tilskuddsordninger benyttes.
- Kommuneorganisasjonen må ha tilstrekkelig kompetanse om klimatilpasning og iverksette smarte prosjekter (for eksempel via sensorteknologi) som kan øke samfunnssikkerheten.

HOVEDMÅL 4

Foto: Frode Ødegaard, Norsk institutt for Naturforskning

I 2030 HAR HAMAR ET RIKT NATUR- OG KULTURLANDSKAP

De siste tiårene har planetens naturmangfold blitt kraftig redusert, blant annet vises dette ved færre pollinerende insekter. De fem store drivkreftene er ødeleggelse, oppsplitting og forringelse av artenes leveområder, overdreven jakt/fangst, fremmede og invaderende arter, forurensning og klimaendringer. En utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstille sine behov, er et viktig utgangspunkt for all planlegging. Bærekraftig arealbruk vil være viktig i denne forbindelse.

Hvor er vi i dag?

Hamar er en langstrakt og variert kommune. Ved Mjøsa ligger Norges beste jordbruksområder, mens villreinen og skrinne fjellområder dominerer nord i kommunen. Innenfor Hamar stortettsted er det registrert en rekke verdifulle naturtyper og sjeldne arter. Flere av artene står på den nasjonale rødlista og flere av naturtypene er blant de nasjonalt utvalgte som naturtyper det er særlig viktig å ta vare på. Områdene innen Hamar stortettsted er svært attraktive for innbyggere, næringsliv, matproduksjon og naturmangfold. I dette ligger det en klar arealbrukskonflikt.

Mange insektarter er i tilbakegang. Færre tradisjonelle slåtteenger, mindre variasjon i kulturlandskapet og mindre kantsoner langs vassdrag, åkerkanter og veier er noen av årsakene. Bruk av sprøytemidler er en annen.

Også fremmede arter utgjør en trussel for lokalt naturmangfold og flere invaderende arter er på frammarsj i Hamar.

Hamar har åtte verneområder. Alle er viktige for å bevare naturmangfoldet i kommunen, sammen med alt det landskapet som til enhver tid er i aktiv drift og forandring. De store myr-, skog- og landbruksområdene i Vang bidrar til store og sammenhengende leveområder for naturmangfold og store nær-rekreasjonsområder for folk.

Over hele kommunen er det et bredt tilbud innen fritidsaktiviteter og opplevelser. De store og sammenhengende grønne strukturene rundt byområdene er viktige for friluftsliv, men også avgjørende for naturmangfold og vannhåndtering. Likevel har ikke innbyggere i Hamar sentrum god nok tilgang til grønne nærrekreasjonsområder i dag, og områdene er fragmentert. I Vang utmerker Gåsbu seg som et viktig utfartsområde.

Hvor vil vi?

Hamar skal ha et rikt natur- og kulturlandskap som er attraktivt for friluftsliv. Natur og friluftsopplevelser i nærområdet bidrar positivt til innbyggernes helse. Sammenhengende grønne og blå strukturer skal sikre mulighetene for rekreasjon, bevaring av naturmangfold og god vannhåndtering. Spesielt viktige områder er Furuberget, Frøbergsberget, Klukhagan, Ankerskogen, kulturlandskapet ved Børstad og strandsonen. Hamars kulturlandskap skal ivaretas med vekt på aktiv bruk, trygg matproduksjon, biologisk mangfold, historisk dybde og tilgjengelighet for allmennheten. Fremmede arter som utgjør en trussel for lokalt naturmangfold skal bekjempes.

Hamar sentrum skal fortettes med kvalitet. Dette innebærer etablering og utvikling av grønne nærrekreasjonsarealer, ferdselsårer og forbindelser. Verdifulle naturtyper og sjeldne arter i sentrum skal hensyntas. Det skal være bedre tilrettelagt for insekter og annet naturmangfold i parkene. Innbyggerne skal tilbys veiledning for hvordan de kan tilrettelegge bedre for insekter der de bor. De delene av strandsonen som i dag er lite attraktiv for friluftsliv skal tilrettelegges bedre for sikre innbyggerne bedre tilgang på nærrekreasjonsarealer.

Hvor er vi i 2030?

- Natur- og friluftsopplevelser gjør Hamar attraktivt.
- Hamar bevarer naturmangfoldet og bidrar til gode leveområder for stedegne arter.
- Hamar har en lokal og trygg matproduksjon og varierte landbruksområder som ivaretar hensynet til biologisk mangfold og rekreasjon.
- Utbyggings- og fortettingsprosjekter bidrar til naturmangfold, nærrekreasjonsarealer og trygge ferdselsårer og forbindelser.

Hvordan kommer vi dit?

- Utarbeide et temakart for blå- og grønnstruktur med turveiforbindelser, manglende sammenhenger og områder med lite nærrekreasjonsarealer.
- I alle plan- og byggesaker skal det tas hensyn til verdifullt naturmangfold, kvalitet og sammenheng
- Landbrukskontoret skal tilby god veiledning om tiltak og tilskuddsordninger for å fremme skjøtsel av prioriterte naturtyper og å redusere bruken av plantevernmidler.
- Hamar kommune skal utvikle sine parker og friområder slik at de bidrar til et rikt naturmangfold. Dette kan for eksempel innebære mer insektvennlige beplantninger og omdisponering fra plen til eng.
- Hamar kommune skal tilby god informasjon til innbyggere og private utbyggere om hvordan de bidrar til et rikt naturmangfold.
- Hamar kommune skal i samarbeid med andre aktører stimulere til urbant landbruk i form av parsellhager og tilsvarende.
- Fremmede arter som utgjør en trussel for lokalt naturmangfold skal kartlegges og bekjempes i samarbeid med grunneiere.

Hamar skal ha trygg og lokal matproduksjon. Landbruket skal også bidra til varierte jordbruks- og skogsområder som ivaretar hensyn til naturmangfold, kulturhistorie og rekreasjon. I Vang skal det tilrettelegges enda bedre for sammenhengende sti-/løypenett og nærrekreasjonsarealer ved etablerte bygdesentre. Hytte- og reiselivsutbygging må være forenelig med naturverdier og allmenhetens friluftsinteresser.

HOVEDMÅL 5

Foto: Siv Stenseth, Sparebank 1 Østlandet

I 2030 HAR HAMAR ET GODT LIVSMILJØ

Forurensning er i dag et stort problem på verdensbasis. Forurensede drikkevannskilder, utslipp fra industri, ekstrem luftforurensning i byer, plast på avveie og forsøpling er kilder til store helse- og miljøutfordringer globalt. I Norge er forurensningsbildet bedre enn i mange andre deler av verden, og vi er vant til å ha trygt drikkevann, ren luft og god badevannskvalitet.

Hvor er vi i dag?

Mjøsa er Hamars drikkevannskilde og viktigste rekreasjonsområde. Helt siden Mjøs-aksjonen på 70-tallet har Mjøsas tilstand vært under overvåking. I dag er vannkvaliteten i Mjøsa stort sett god, og det er god kvalitet på drikkevannet. Det er likevel utfordringer knyttet til avrenning av næringsstoffer, utslipp fra avløp og landbruk og økte nedbørsmengder. Mange miljøgifter er påvist i Mjøsa. Flere av de mindre vassdragene i Hamar har periodevis dårlig vannkvalitet.

Luftkvaliteten i Hamar er som regel god, men i perioder har lufta i sentrumsnære områder for høyt innhold av svevestøv. Dette skyldes i stor grad veitrafikk. Det iverksettes tiltak når luftkvaliteten er dårlig over tid og driftsrutinene er endret slik at dårlig luftkvalitet forebygges. For mye støy er en annen utfordring i tettbygde strøk, langs vei og jernbane og i forbindelse med anleggsvirksomhet.

Hamarregionen har enkle og brukervennlige løsninger for håndtering av husholdningsavfall. Forsøpling er ikke et stort problem i Hamar, men tidvis dukker det opp større saker med akutt forurensningsfare. Søppel på avveie i strandsonen, parker og friområder er også vanlig, og mange frivillige bidrar aktivt for å

holde disse områdene rene – blant annet gjennom den store strandryddedagen.

Det er påvist mikroplast i sedimentene i Mjøsa, og prøvepunktet med mest mikroplast er rett utenfor Hamar. Kildene er ikke kartlagt, men generelt kommer mikroplast som et resultat av slitasje etter bruk og nedbrytning av tekstiler, dekk og plastprodukter på avveie. Mange produkter (for eksempel noen såpetyper) inneholder mikroplast, og en del mikroplast kan dermed nå Mjøsa via avløpssystemet. Dette gjelder også miljøgifter som blant annet forekommer i klær eller kosmetiske produkter.

Hvor vil vi?

Innbyggerne og naturmangfoldet i Hamar skal ha et godt livsmiljø. Innbyggerne skal lett kunne ta miljøvennlig valg slik at de kan bidra til å redusere sin negative påvirkning på økosystemer, vann- og luftkvalitet. Dette krever gode og enkle løsninger for sortering og levering av husholdningsavfall og god veiledning om miljøvennlige og miljøskadelige produkter.

Alle Hamars vassdrag skal ha god vannkvalitet. Dette må sikres gjennom god kvalitet på kommunale og private avløpsanlegg. Landbruket kan yte et betydelig bidrag ved å redusere faren for erosjon og arealavrenning, samt risiko for forurensning fra husdyrgjødsel. Overflatevann må fordrøyes og infiltreres slik at forurenset overvann ikke renner direkte ut i Mjøsa.

Luftkvaliteten i Hamar skal være god, og svevestøvproblematikken må reduseres ved at færre har behov for å bruke privatbil. Utskifting til rentbrennende vedovner er et viktig tiltak for å bidra til mindre svevestøv. Problemer med støy skal reduseres gjennom god planlegging og avbøtende tiltak.

Næringsliv, kommune og innbyggere må samarbeide for å unngå utslipp av miljøskadelige stoffer til grunn, vann, luft og naturmiljø. Hamar kommunes drift av anlegg og infrastrukturer skal ikke føre til utslipp av forurensning. Dette gjelder alt fra kommunalt avløpsnett til kunstgressbaner.

Hvor er vi i 2030?

- Mennesker og naturmangfold har et godt livsmiljø.
- Alle Hamars vassdrag har god miljøtilstand og Mjøsa som drikkevannskilde har god vannkvalitet.
- Hamar har god luftkvalitet hele året.
- Hamars boligområder er lite støyutsatt.
- Tilførsel av plast og mikroplast til natur- og vannmiljøer er kraftig redusert.
- Landbruket bidrar til å forebygge erosjon, arealavrenning, forurensning fra husdyrgjødsel, samt sikre bredere kantsoner og grasdekte vannveier.

Hvordan kommer vi dit?

- Hamar kommune vil samarbeide med Sirkula om å tilby god informasjon og veiledning om valg av miljøvennlige produkter og håndtering av produkter som kan være skadelige.
- Hamar kommune og andre veiforvaltere skal videreutvikle drift og vedlikehold for å redusere forekomsten av svevestøv.
- Landbrukskontoret skal tilby god veiledning til gårdbrukerne i Hamar og være en pådriver for at eksisterende tilskuddsordninger benyttes.
- Utslipp fra kommunale og private avløpsanlegg skal forebygges gjennom oppgradering og utskifting av dårlige anlegg, forebygging av lekkasjer og mer tilsyn.
- Kommunen skal i samarbeid med frivillige og andre aktører arrangere søppelplukkedugnader og andre aksjoner for å forebygge forsøpling.
- Gode driftsrutiner på idrettsanleggene skal forebygge at gummi fra kunstgressbaner kommer på avveie og sikre opprydding når den er på avveie. Alternative banedekker skal vurderes ved etablering av nye baner eller oppgradering av eksisterende.